

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL MEDYADAKİ TARİHLE İLGİLİ PAYLAŞIMLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Hülya ÇELİK**

Derya ELBASAN***

Öz: Sosyal medya, sosyal iletişimin kelimeler, görseller, ses dosyaları yolu ile sağlandığı bir yapıya sahiptir. Tarihle ilgili görseller ve düşünceler, sosyal medyada sıkça yer almakta ve çok sayıda insana ulaşmaktadır. Günümüzde sosyal medyadaki tarihi bilgiler, görseller oldukça dikkat çekmektedir. Bu paylaşımların merak uyandırıp bilinçli bir şekilde araştırılarak mı, yoksa doğrudan inanılıp bilinçsizce mi yapıldığı tartışma konusudur. Bu düşünceden hareketle araştırmada sosyal medyadaki tarih ile ilgili paylaşımlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma betimsel araştırma yöntemine uygun olarak yürütülmüştür. Çalışma grubu kolay ulaşılabirlik örneklemine göre belirlenmiş, Sakarya ilinde görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmacılar tarafından geliştirilen yapılandırılmış form söz konusu araştırmanın veri toplama aracıdır. Veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımları takip ettikleri, bu paylaşımların görsellik-içerik ve güncel olması açısından dikkat çektiği görülmüştür. Araştırmada ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımları güvenilir bulmadığı ve doğruluğunu test etme ihtiyacı duyduğu bu sebepten dolayı tarihe bakışlarını çok fazla etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak söz konusu paylaşımların sosyal medya dışında da gündem olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal medyadaki eksik ya da yanlış bilgilere kayıtsız kalmayıp kendilerini doğru bilgiyi açıklama yönünde sorumlu hissettiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Sosyal Medya, Tarih Paylaşımları

* Bu çalışma V. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildiriye dayanmaktadır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: hcelik@sakarya.edu.tr

*** YL Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, E-posta: derya.elbasan@ogr.sakarya.edu.tr

SOCIAL STUDIES TEACHERS' VIEWS ABOUT SOCIAL MEDIA SHARES RELATED to HISTORY

Abstract: Social media has a structure that is provided by words of social communication, images, and audio files. Historical images and thoughts often take place in the social media and reach many people. Today, the historical information in social media and visuals are attracting attention. It is a debate about whether these sharing are explored in a curious way or consciously, or defended directly or unconsciously. In this study it is aimed to determine social studies teachers' views on social media shares related history. The research was conducted in accordance with the descriptive analysis of qualitative research methods. The study group was identified in accordance with the easy accessibility sample. 20 social studies teachers working in the province of Sakarya formed the study group. The structured form developed by the researchers is the data collection tool of the research. The data were subjected to descriptive analysis. As a result of the research, it has been seen that the social studies teachers are following the social media shares related history and pay attention to the fact that these shares are visual-content and up-to-date. The research also reached the conclusion those social studies teachers did not find the shares about history in the social media trustworthy and needed to test the validity so that they did not affect their views about history too much. Finally, it was determined that the shares about history in social media are also on the agenda outside of social media. It has been seen that social studies teachers are not indifferent to missing or wrong information in social media and feel responsible for explaining the right information.

Keywords: Social Studies Teachers, Social Media, History Sharing

Extended Summary

Purpose

Social media has a structure that is provided by words of social communication, images, and audio files. Historical images and thoughts often take place in the social media and reach many people. Today, the historical information in social media and visuals are attracting attention. It is a debate about whether these sharing are explored in a curious way or consciously, or defended directly or unconsciously. In this study it is aimed to determine social studies teachers' views on social media shares related history. From this basic objective, the answers to the following questions are sought:

- What are the groups in social media sharing histories that are followed up by social studies teachers?

- What aspects of social media sharing about history are attracting social studies teachers' interest?
- How do social studies teachers evaluate the historical sharing in social media?
- According to social studies teachers, what are the criteria that determine the accuracy and reliability of sharing about history in social media?
- How do the groups in social media sharing histories influence the social studies teachers' views about history?
- Do the teachers of social studies receive questions or comments about the history of social media from their immediate surroundings? How?
- What is the responsibility of Social Studies teachers to make comments on social media history or to correct information if it is false?

Method

A descriptive research method was used to determine the effect of the situation in the study on the remainder of the situation. The 20 social studies teachers in Sakarya constitute the study group of the research. The gender distribution of participants is 12 women and 8 men. Participants were selected from social studies teachers using Facebook or Instagram. Therefore criteria sample, which is a purposeful sampling method, was used in the research. The period of the participants' service varies between 1 and 15 years. Negotiations were held during the spring semester of the 2017-2018 academic years in the time periods set by the participants themselves. In the study, the "interview form" consisting of open-ended questions, developed by researchers in view of the literature, was used. 20 participant teachers' views were taken in writing during the research process. It was later edited and converted into text. Each participant teacher is coded. All interview texts were subjected to descriptive analysis by the researchers.

Results and Discussion

The first theme of the research is the groups / platforms that teachers follow in the social media. It is determined that social studies teachers followed at least one platform and their friends in the list send such sharing. The second theme of the research is social studies teachers' interest in sharing. Social media sharing is more likely to be content-oriented.

The third theme of the research is the evaluation of the Social Studies teachers regarding the sharing. Social Studies teachers find sharing the most remarkable. The fourth theme of the study is the criteria of social studies teachers for showing the correctness and reliability of sharing. According to social studies teachers showing references and having atrioms to important historians are factors affecting the correctness and the reliability of sharing. The fifth theme of the research is the influence of the history sharing in social media. On social studies teachers' views on history. Social studies teachers are not greatly affected. They are interested in the current and interesting history of the pages they follow. However, there is information that historical exchanges in these places do not affect their view of history.

The sixth theme of the research is comments received by social studies teachers on the history sharing in social media. Social Studies teachers have reached the conclusion that they share comments on history in the family environment, friend environment and classroom environment. The seventh theme of the research is the responsibility of the Social Studies teachers to correct cases of misunderstanding. It is reached that if sharing are wrong or incomplete social studies teachers generally feel themselves as responsible for correcting the information.

Conclusion

The reason for social studies teachers to follow the sharing platforms of history in social media is that they are up to date. Social studies teachers have indicated that they are more interested in the information they contain, while paying attention to the visually and update of the sharing. Historical shares attract interest and curiosity with different designs and visuals. For social studies teachers, the most important criterion is to indicate the correctness and reliability of the shares. They find the history sharing they follow in social media as actual and interesting. However, these sharing do not affect their views of history.

Social studies teachers report that they have taken comments on the history sharing of social media from family environment, friend environment and classroom environment. . Finally, it was determined that the shares about history in social media are also on the agenda outside of social media. It has been seen that social studies teachers are not indifferent to missing or wrong information in social media and feel responsible for explaining the right information.

Giriş

Sosyal medya, kullanıcıların içeriğini kendilerinin oluşturduğu; yayınlamak paylaştığı; etkileşimin, paylaşmanın ve tartışmanın gerçekleştiği her türlü çevrimiçi ortamdır. Sosyal medya, içeriğin kullanıcılar tarafından oluşturulduğu müzik, resim, animasyon, video ve podcastlerin web siteleri aracılığıyla sunulduğu, interaktif medya olarak da tanımlanır. Etkileşimli yapısı nedeniyle insanların sanal ortamda birbirleriyle çevrimiçi olarak iletişim kurduğu, düşüncülerini ve fikirlerini paylaştığı bir yapı olarak dikkat çekmektedir (Bedir, 2016).

Sosyal medya kavramını tarihçesi incelendiğinde günümüzdeki haline gelene kadar birçok farklı aşamadan geçtiği görülmektedir. İlk olarak 1979 yılında Tom Truscott ve Jim Ellis'in dünyanın farklı yerlerindeki internet kullanıcılarının herkes tarafından görülebilen mesajlar atabilmelerine olanak sağlayan Usenet'i oluşturdukları belirtilmektedir. Ancak günümüzde kullandığımız anlamıyla sosyal medya kavramının bundan yaklaşık 20 yıl önce Bruce ve Susan Alberson'un çevrimiçi olarak günlük tutan internet kullanıcılarını bir araya toplayan "Açık Günlük" (Open Diary) platformu ile başladığı söylenebilir. İnternet hızındaki artışa birlikte Myspace (2003), Facebook (2004) gibi yeni açılan websiteleri sayesinde bu kavram daha popülerleşmiştir (Bulut, 2013).

Gelişen teknoloji ve internet erişiminin kolaylaşmasıyla birlikte dünyada internet ve sosyal medya kullanımında artış gözlenmektedir. Gerek dünyada gerekse ülkemizde kullanımı bu denli yaygınlaşan sosyal medya ile günlük yaşamdaki bilgi, haber, görüntü ve ses aktarımı da gelişmiştir. Takipçiler ihtiyaç duyduğu her türlü bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilmekte, gelişmelerden anında haberdar olmakta ve takip ettikleri grup ya da platformlar sayesinde farklı alanlarda bilgi sahibi olmaktadır. Yapılarına ve işlevlerine göre farklı amaç ve uygulamalar içeren pek çok sosyal medya türü bulunmaktadır. Bunlardan bazıları dünya çapında büyük bir sosyal ağa dönüşürken bazıları daha bölgesel kalmıştır. *Bloglar, Mikroblogging, Wikiler, Sosyal işaretleme, Sosyal paylaşım siteleri, Podcasting, Sosyal ağ siteleri ve Sanal dünyalar* sosyal medya türleri arasında yer alır (Kılıç, 2016).

Kullanıcıların arkadaşlarıyla sürekli iletişim içinde kalmasına ve metin fotoğraf, video gibi içeriklerini paylaşmalarına izin veren bu sosyal ağlar özellikle gençlerin en önemli sosyalleşme araçlarından biri haline gelmiştir (Kahraman, 2013). *Twitter, Instagram ve*

Facebook gibi sosyal ağ siteleri, insanların birbiriyle rahatlıkla iletişim kurmasını, ilgi alanındaki bilgi ya da öğrenmeleri bu ağlar üzerinden yapmasına olanak sağlamaktadır. Günümüzün sanal ortam kullanıcıları tarafından bir alışkanlık haline gelen sosyal medya kullanımı, her kültürden ve her kesimden geniş kitlelerin dikkatini çekmektedir. *Facebook, Twitter, Youtube, Foursquare, Instagram* popülerliğini koruyan sosyal medya siteleri arasında yer almaktadır. Türkiye’de de söz konusu sosyal medya platformları dikkatle takip edilmektedir. Ancak diğer taraftan okuma alışkanlığının düşük, izleme alışkanlığının ise dünya ortalamalarının oldukça üstünde olduğu da bilinmektedir. Türkiye’nin otuz milyonun üzerinde *Facebook* kullanıcısına sahip olduğu düşünüldüğünde, bu vaktin önemli bir kısmının bu sosyal platformda geçtiği rahatlıkla söylenebilir (Irak ve Yazıcıoğlu,2012). Çünkü *Facebook* sosyalleşme üzerinden cazibe yaratarak kullanıcıları kendine çekmekte sık sık güncellenen haber akışıyla dikkat çekmekte ve paylaşılmasını sağlamaktadır.

Sosyal medya güncelliği, anındalığı ve hızı vurgulaması dolayısıyla içinde yaşanan hâkim görme biçimini yeniden üreten bir mantığa dayanmaktadır. Geçmişten kopuş düşüncesi bir yandan da bir geçmiş saplantısının gelişmesine yol açmıştır. Ancak kaydetmede artış bağlamında görülebilecek olan bu geçmiş saplantısı, geçmişin bir veriye göre veya metaya dönüşmesine yol açarak hatırlamadan ziyade unutmaya hizmet etmektedir. Bilgi tekelleri sosyal medya yoluyla kendi güçlerini bireylerin iradelerini boyunduruk altına alarak, yaşamlarının anlamını belirleyerek ne olması gerektiğini yeri geldiğinde açıkça dikte etmektedir (Oğuzhan, 2015: 96). Sosyal medyadaki tarih ise şimdi tanık olunan bir duruma dönmüş ve geçmiş önemini yitirmiştir. Sosyal medya kullanıcıları karşılaştıkları tarihle ilgili bir bilgiyi duyduğu veya kendinde var olan bilgiyle birleştirip geçmiş zaman koşullarını göz ardı ederek günümüz şartlarıyla değerlendirip yorumlamakta bu da tarihin tanımına ters düşmektedir. Çünkü tarih, geçmişte yaşamış insan ve insan topluluklarının bütün faaliyetlerini yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi kurarak, belge ve bulgular ışığında inceleyen bilim dalıdır.

Sosyal medyada tarihin şimdinin içerisine hapsolması, geçmişin sadece şimdiye hizmet ettiği oranda varlık alanı bulmasına yol açmakta ve bireyi geçmişi sorgulama gerekliliğinden uzaklaştırmaktadır. Çünkü bireyler tarihselliğinden koparılmış olaylar bolluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu yeni mecrada tarih, kendi tarihsel pozisyonu hakkında değerlendirmede bulunma gücünden özne yanılması dolayısıyla mahrum kalarak kullanıcıların elinde ironik

biçimde binlerce kez yeniden paylaşılan yüksüz, etkisiz, homojen imgelere dönüşmektedir (Oğuzhan, 2015: 96). Böylece birey yaşanan olayı kendi bakış açısı çerçevesinde yeniden üretmektedir. Sosyal medyada oluşturulan tarih, eğitimcileri de doğrudan etkilemektedir. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenleri bu etkiyi yakından gözlemlemektedirler. Sosyal medya kullanım yaşının düştüğü günümüzde sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan tarihle ilgili konular, sosyal medyada yer alan tarihle ilgili paylaşımlarla karşılaştırılmakta ve doğruluğu tartışma konusu olabilmektedir. Söz konusu tartışmalar gerek aile ortamı, gerek arkadaş çevresi, gerekse sınıf ortamında gündeme gelmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ise gündem olan tarihle ilgili gelebilecek yorumlara karşı, yanlış veya eksik olan bilgiyi düzeltmek adına sosyal medya da yer alan tarihle ilgili paylaşımları takip etme sorumluluğu hissetmektedir.

Bu araştırmada sosyal medyadaki tarih ile ilgili paylaşımların sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaçtan yola çıkarak aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımlarıyla takip edilen gruplar nelerdir?
- Sosyal medyadaki tarihle ilgili paylaşımlar hangi özellikleriyle sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilgisi çekmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal medyadaki tarihi paylaşımları nasıl değerlendirmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımların doğruluk ve güvenilirliğini belirleyen ölçütler nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyadaki tarihi paylaşımları takip ettikleri gruplar tarihe bakışlarını nasıl etkilemektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri yakın çevrelerinden sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımlara ilişkin soru ya da yorumlar almakta mıdır? Nasıl?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımlara ilişkin yorum yapmak ya da yanlışsa bilgiyi düzeltmek konusunda sorumluluğu nedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada var olan durumun yine var olan başka bir duruma hangi yönde etkisinin olduğunu belirlemek için betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Eğitim alanında tercih edilen araştırma türlerinden biri olan betimsel araştırma, titiz bir şekilde var olan durumu açıkça ortaya koyan ve tam bir şekilde ifade eden bir araştırma yöntemidir. Bu araştırma modelinin yaygın olarak tercih edilmesindeki en önemli etken; kişi, grup ya da beceri, tutum, kişisel seçimler, biçimsel durum gibi özellikleri ayrıntılı bir şekilde açıklamasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Katılımcılar

Sakarya ilinde görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyet dağılımı 12 kadın 8 erkektir. Katılımcıların sosyal bilgiler öğretmenlerinden seçilmesi ve *Facebook* ya da *Instagram* kullanması ile bir amaçlı örneklem yöntemi olan ölçüt örneklem kullanılmıştır. Katılımcıların hizmet süreleri 1 ile 15 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların belirlenmesinde özellikle sosyal bilgiler öğretmeni olma, *facebook* ve *instagram*dan birini kullanma şartı aranmıştır. Bu şart sosyal bilgiler eğitiminin tarih bilimi içeriğinden oluşmasından dolayı belirlenmiştir. Katılımcılar gönüllülük esasına dayalı olarak seçilmiştir.

Görüşmeler 2017-2018 eğitim yılı bahar döneminde katılımcıların kendi belirledikleri zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden sağlanan verilerin ne amaçlarla ve nerelerde kullanılacağı katılımcılara izah edilmiş ve izinleri alınmış ve gerektiği takdirde çalışmaların onlarla paylaşılacağı vurgulanmıştır. Öğretmenlerin isimleri etik gereğince çalışma boyunca kullanılmamış ve kod isimlerle çalışmada geçirilmişlerdir. Kadın katılımcılar K, erkek katılımcılar E rumuzuyla kodlanarak numaralandırılmıştır. Katılımcılara ait bilgiler Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Bilgiler

Rumuz	Hizmet Yılı	Rumuz	Hizmet yılı
K1	1-5	E1	11-15
K2	1-5	E2	1-5
K3	6-10	E3	6-10
K4	6-10	E4	6-10
K5	1-5	E5	1-5
K6	1-5	E6	1-5
K7	1-5	E7	1-5
K8	1-5	E8	1-5
K9	1-5		
K10	1-5		
K11	1-5		
K12	1-5		

Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacılar tarafından literatür göz önüne alınarak geliştirilen, açık uçlu sorulardan oluşan “Görüşme Formu” kullanılmıştır. Görüşme forumunun içerdiği sorular araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde ve genelden özele doğru bir anlam dizgisi içinde düzenlenmiştir. Görüşme soruları ilgili araştırmanın ölçütü uyarınca belirlenen katılımcılar ile kendilerinin belirledikleri tarih ve saatlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında ortam sağlıklı hale getirilmiş ve görüşmelerin bölünmesi riski en aza indirilmiştir. Görüşmeler devam ederken katılımcıların görüşlerini örneklerle ve/veya olaylarla ilişkilendirerek anlatabilecekleri kendilerine bildirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde 20 katılımcı öğretmenin görüşü yazılı olarak alınmıştır. Daha sonra düzenlenerek metin haline dönüştürülmüştür. Her katılımcı öğretmen kodlanmıştır. Araştırmacılar tarafından tüm görüşme metinleri betimsel analizine tabi tutulmuştur. Gerek öğretmenlerin ifadelerindeki kavramlar gerekse öğretmenlerin verdikleri örneklerle ilişkin söylemek istedikleri ancak örneklerle ifade edebildikleri durumlar analiz edilmiştir. Tüm bu kavramlar, örnekler ve katılımcıların kendilerine has söylemleriyle ilgili durumlar kodlanmış ve ilgili tema olarak tablolaştırılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik, ölçme aracının araştırma sorularını ölçmede amaca ne kadar hizmet ettiği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Diğer yandan araştırmanın bulgularının da gerçek dünya ile olan gerçeklik bağı iç geçerlik sağlanmada bir kriterdir (Merriam, 2013). Çalışmanın inandırıcılığının (iç geçerlik) sağlanabilmesi için görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde ve kodlanmasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüşmeler esnasında katılımcılardan ifadelerini örnekler ile açıklamaları istenmiştir. Araştırmanın geçerliği katılımcı doğrulaması ile sağlanmış, diğer bir ifadeyle görüşme yapılan kişilerden bazılarında ulaşılmış ve ortaya çıkmaya başlayan bulgular hakkında onlardan geri bildirim istenmiştir. Araştırmanın güvenirliliği ise veri analizlerinin ve kodlamalarının iki ayrı kişi tarafından yapılmasıyla sağlanmıştır.

Bulgular

Araştırmada katılımcı öğretmenlere yöneltilen sorular neticesinde yedi tema oluşturulmuştur. Bu temalar şu şekildedir: 1) Sosyal medyada takip edilen gruplar 2) Sosyal medyadaki paylaşımlarla ilgilenme kriteri 3) Sosyal medyadaki paylaşımları değerlendirme ölçütü 4) Sosyal medyadaki paylaşımların doğruluk ve güvenirlilik ölçütleri 5) Sosyal medyadaki paylaşımlardan etkilenme durumları 6) Sosyal medyadaki paylaşımlara ilişkin yorum alma durumları 7) Sosyal medyada paylaşımlarındaki bilgiyi düzeltme sorumluluğu.

Tablo 2

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medyada Tarihle İlgili Takip Ettikleri Grup/Platformlar

Kod	Katılımcılar	f
Tarih Arşivi	E3,E5,K6,K10	4
Tarihin Arka Odası	K1,K8,K9	3
Tarihi Anlar	K3,K12,E1	3
Derin Tarih	E2, E4,K8	3
Tarih Kulübü	K4,E6	2
Gündem Ötesi	K2,K8	2
ISHE Grup	K1	1
Tarih365	K3	1
Tarih Sorular	K3	1
Tarihi Kadim	E2	1

Tarihçinin Seyir Defteri	E3	1
Kaç Yıl Oldu	E3	1
Benim Hocam	K7	1
Türk Tarihi	E7	1
Türk Tarih Kurumu	E7	1
Tarihane	K10	1
Tarih Bilgisi	K10	1
Tarih Günlüğü	K11	1
Ecdadın Dili	K11	1
Osmanlının Bilinmeyenleri	K11	1
Öğretmenler Sayfası	E8	1
Toplam		32

Tablo 2 de görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenleri tarihle ilgili sosyal medyada şu platformlar/grupları takip etmektedirler: Tarih Arşivi, Tarihin Arka Odası, Tarihi Anlar, Derin Tarih, Tarih Kulübü, Gündem Ötesi, ISHE Grup, Tarih 365, Tarih Sorular, Tarihi Kadim, Tarihçinin Seyir Defteri, Kaç Yıl Oldu, Benim Hocam, Türk Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Tarihane, Tarih Bilgisi, Tarih Günlüğü, Ecdadın Dili, Osmanlının Bilinmeyenleri, Öğretmenler Sayfası. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun birden fazla grubu takip ettiği görülmektedir. “Tarih Arşivi” en fazla takip edilen grup olmuştur. “Tarihin Arka Odası”, “Gündem Ötesi”, “Tarihi Anlar” ve “Derin Tarih” adlı gruplar da araştırmaya katılan öğretmenler tarafından takip edilen diğer gruplardır. İki öğretmen “Tarih Kulübü”, iki öğretmen de “Gündem Ötesi” adlı grubu takip etmekte, bunların dışında kalan diğer gruplar mutlaka birer katılımcı tarafından takip edilmektedir

Tablo 3

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medyada Tarihle İlgili Paylaşımlarla İlgilenme Kriterleri

Kod	Katılımcılar	f
İçerik	K1,K2,E1,E2,E3,E4,K5, , K6,K7,K9,K7,K10,E8K12	14
Görsel/görsellik	K1,E1,K4,K7,E7,K11	6
Güncellik/gündem	K3,K5,K6,E6,K10,K11	6
Toplam		26

Tablo 3’te görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımlarla ilgilenme kriterleri “içerik”, “görsel/görsellik”, “güncellik/gündem”dir. Sosyal medyadaki tarihle ilgili paylaşımlarla ilgilenme kriterlerini “içerik” olarak belirten katılımcılar çoğunluktadır. Katılımcılardan E3 “Bilgi içeriğini önemsiyorum”, K8 “Bilgi içeriği öncelikli olarak

ilgimi çekiyor” K9 “Bilgi içeriği alanıma yakınsa ilgileniyorum” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Görsel/görsellik K1,E1,K4,K7,E7,K11 tarafından belirtilmiştir. K4 “...geçmişe dair fotoğraflar, görsellik” diyerek düşüncesini belirtmiştir. Gündem/güncellik ise K3,K5,K6,E6,K10,K11 tarafından vurgulanmıştır. Katılımcılardan K3 “...güncel olayları takip amaçlı tarihi fotoğraflar, görsellik” demiştir. E6, K11 görsellik ve güncellik derken görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir. E6 “güncel konular eskiye ait görseller kullanılarak sunuluyor” K11 ise “...görsel bilgi ilgimi çeker ama tabi güncel konularda ilgimi çeker” demişlerdir. Güncel ve içerik diyenler ise K5, K6, K10 dir. K5 “hem güncel hem de bilindik konularda farklı bilgiler...” K6 “... Gündemle bağlantılı olması, bir öğretmen olarak da bilginin içeriği...”, K10 “...Gündemle olan bağlantısı ve bilgi içeriği...” şeklinde belirtmişlerdir. Görsellik ve içerik K1,E1,K7,E7 tarafından belirtilmiştir. K1 “geçmişle ilgili bilinmeyenleri sunması, görsel içerikle desteklenmesi...”, E1 “...bilgi içeriğinin doğruluğunu dikkate alıyorum, sonrasında ise güzel bir resim...”, E7 “görsellik önemlidir, daha sonra ise bilgi içeriğine bakarım” demişlerdir.

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medyadaki Tarihle İlgili Paylaşımlara İlişkin Değerlendirmeleri

Kod	Katılımcılar	f
Dikkat/ilgi çekici	K1,E1,K4,E2,E4,K7,K8,K9, E7,K10,E8,K11	12
Gündemle bağlantılı	K2,K3,K5,K6,E8	5
Merak uyandırıcı	K4,E5	2
Doğru/güvenilir	E4,K7	2
Toplam		21

Tablo 4’te görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımlara ilişkin değerlendirmeleri “dikkat/ilgi çekici”, “gündemle bağlantılı”, “merak uyandırıcı”, “doğru/güvenilirlik” kodlarında toplanmıştır. Paylaşımların ilgi çekici olduğunu söyleyen katılımcılar genel olarak bu yönü diğerlerine göre daha fazla ifade etmiştir. Katılımcılardan E1 “...ilgimi çekmekle beraber güvenilirliği tartışılır.” E2 ise “ilgimi çekiyor” cümlesiyle dile getirmiştir. Gündemle bağlantılı olmasını belirten katılımcılardan K2 durumu şöyle ifade etmiştir: “Sosyal medyada yer alan tarihi paylaşımlar genellikle televizyonda gösterimde olan dizilerle beraber ortaya çıkmaktadır.” K3 ise “sayfalar gündem ile ilgili tarihi

bilgileri hatırlatmaları yüzünden günlük takip etmeyi seviyorum.” demiştir. K4 ve E5 merak uyandırıcı bulmakla beraber şöyle ifade etmişlerdir: “...merak uyandırıcı buluyorum” ve “... bu tarz bilgilerde sorgulama ihtiyacı duyarım”. Katılımcılar arasından E4, K7 sosyal medyadaki tarihi paylaşımları doğru ve güvenilir bulmaktadır. K7 “...Bilgilerin güvenilir olduğunu düşünüyorum” derken E4 biraz farklı olarak “...güvenilir platform ve sayfalarda çok güzel ve güvenilir bilgiler mevcut” demiştir.

Tablo 5

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medyada Tarihle İlgili Paylaşımların Doğruluğu ve Güvenirliğini Belirleme Ölçütleri

Kod	Katılımcılar	f
Kaynak göstermesi	K1,K2,K3,K4,E2,E4,E5,K6, K7,K8,K9,E7,K11	13
Önemli Tarihçiler	K1,E1,K3,E4,K5,E5,K6,K7	8
Mantığa uygunluğu	E3,K10,K12	3
Önceki bilgilerle tutarlılığı	K3,K4,K12	3
Öğretmenlerce paylaşılması	E8	1
Toplam		28

Tablo 5 de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyadaki tarihle ilgili paylaşımların doğruluğu ve güvenirliğini belirleme ölçütleri: “kaynak göstermesi”, “önemli tarihçiler”, “mantığa uygunluğu”, “önceki bilgilerle tutarlılığı”, “öğretmenlerce paylaşılması” şeklinde sıralanmıştır. Katılımcılar sosyal medya paylaşımlarının doğru ve güvenilir olmasını en çok kaynak göstermesine bağlamışlardır. E2 “kaynak gösteriyor olması, bir kaynağın birinci elden kaynak gösteriyor olmasına dikkat ederim”, K9 “edinilen bilgilerin kaynağı ve dayanak noktası göstermesi benim için en önemli ölçüt”, K11 “paylaşımların ardına kaynak belirtilmiş ise doğru olduğunu düşünüyorum ” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Önemli tarihçilerin söylemiş olmasını doğruluk ve güvenirlilik için bir ölçüt olarak belirten K5 “...Halil İnalçık veya İlber Ortaylı’nın konu hakkındaki görüşlerine başvururum” ifadesinde bulunmuştur. Mantığa uygunluğuna ilişkin E3 şöyle söylemiştir: “tarihi bilgilerin doğruluğu ve güvenirliliği mantığa uyumasıyla ilgili”. Önceki bilgilerle tutarlı olmasını söyleyen katılımcılar bu ölçütü diğer ölçütlerle birlikte öne sürmüşlerdir. Kaynak göstermesi ve önemli tarihçilerin sözleriyle tutarlı olmasını söyleyen K3“İlber hoca gibi sayfalarda güven daha yüksek tabi. Makale linklerinin konulması ve kaynaktan okuduğum bilgilerle örtüşmesi sebebiyle önemli” şeklinde ifade

etmiştir.E8 ise öğretmenlerce paylaşılmasını yeterli bulduğunu “paylaşımların öğretmenler tarafından yapılıp yapılmadığına dikkat ediyorum” şeklinde söylemiştir.

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medya Tarihle İlgili Paylaşımlardan Tarihe Bakış Çerçevesinde Etkilenme Durumları

Kod	Katılımcılar	f
Etkilemiyor	K2,E1,K4,E2,E3,K5,K6,E6, E7,K10,K11,K12	12
Etkiliyor	K3,E4,E5,K7,K8,K9,E8	7
Biraz etkiliyor	K1	1
Toplam		20

Tablo 6 de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmenleri tarihi paylaşımlardan tarihe bakış çerçevesinde etkilenme durumunu, “etkilemiyor”, “biraz etkiliyor”, “etkiliyor” şeklinde ifade etmişlerdir. Tarihe bakış çerçevesinde etkilenmediğini belirten katılımcıların sayısı diğerlerinden fazladır. E1 “Aslında bakışımı etkilemiyorlar ama paylaşımları gördükçe ve yeni bir şeyler öğrendikçe daha çok hoşuma gidiyor” demiştir. Tarihe bakış çerçevesinde etkilendiğini belirten katılımcılardan. K3 şöyle ifade etmiştir: “takip ettiğim ideoloji çerçevesinde tatbiki de etkiliyor.”E5 ise “tabi. Daha önce duymadığım etkili bir durum ya da olay ise etkiliyor” demiştir. K1 tarihi paylaşımlardan tarihe bakış çerçevesinde biraz etkilendiğini şöyle ifade etmiştir: “Tarihe bakışımı fazla etkilemez, çünkü her grup tarih gibi bir bölümü istediği açıdan yansıtıyor, siyasete kayabiliyor.”

Tablo 7

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medyada Tarihle İlgili Paylaşımlara İlişkin Yorum Alma Durumları

Kod	Katılımcılar	f
Evet	K2,K3,E2,K5,E5,K6,K7,K8, K9,E7,K10,K11,K12	13
Hayır	K1,E1,E3,E4,E6	5
İlgilenmiyorum	K4,E8	2
Toplam		20

Tablo 7’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmenlerinin paylaşımlara ilişkin yorum alma durumu “evet”, “hayır”, “ilgilenmiyorum” kodları ile ifade edilmiştir. Paylaşımlara ilişkin yorum alma durumuna evet diyen katılımcılar çoğunluktadır. K6 bu durumu “çok fazla soru alıyorum. Sorunun yanında orada yazılan bilgiler bizlere kanıt olarak gösterildiği için insanlara doğru bilgi öğretmede zorlanıyoruz” derken E7 “tabii ki alıyorum ancak bu yorumlar araştırılmadan yapıldığı için üstelemiyorum.”

Katılımcılardan K1,E1,E3,E4,E6 ise “hayır” diyerek paylaşımlara ilişkin yorum almadığını belirtmişlerdir. K4,E8 ise ilgilenmediğini belirterek şöyle ifade etmişlerdir: K4 “...gündemle bağlantılı olunca tartışmalara sebep olduğu için kendimi sorulara net doğru cevap verebilecek birikime sahip olmadığım için kaçınıyorum.” E8 ise “tarihi paylaşımların magazinsel boyutu ile ilgilenmiyorum”.

Tablo 8

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Medyada Tarihle İlgili Paylaşımlara İlişkin Yorum Yapmak ya da Yanlışsa Bilgiyi Düzeltmek Konusunda Kendilerini Sorumlu Hissetme Durumları

Kod	Katılımcılar	f
Sorumlu hissediyorum	K1,K2,E1,K3,K4,E3,E4,K5, E5,K6,K7,K8,K9 E6,E7,K10,K11,K12	18
Sorumlu hissetmiyorum	E2	1
Çevreye bağlı	E8	1
Toplam		20

Tablo 8’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyada tarihle ilgili paylaşımlara ilişkin yorum yapmak ya da yanlışsa bilgiyi düzeltmek konusunda kendilerini sorumlu hissetme durumları “sorumlu hissediyorum”, “hissetmiyorum” ve “çevreye bağlı” kodları ile ifade edilmiştir. Paylaşımlara ilişkin yanlış olma durumunda düzeltme sorumluluğu alma durumuna sorumlu hissediyorum diyen katılımcılar çoğunluktadır. K1 bu konudaki görüşünü şöyle ifade etmiştir: “ elbette. Öğrenciler tarihimizle ilgili dayanak noktası olmayan yorumları gördükçe inanıp doğru bilgi sanabilir. Bu durumda bilgi düzeltmesi bize kalır.” K2 “bu konuda kendimi kesinlikle sorumlu hissediyorum...” şeklinde ifade etmiştir. Sorumlu hissetmediğini söyleyen K8 “sosyal medyada farklı yorumlara saygı olmadığı için kendimi yanlış yorumlara cevap verme sorumlusu olarak görmüyorum. ”diyerek ifade etmiştir. Yanlış olma

durumunda düzeltme sorumluluğunu çevreye bağlayan E8 “anlayabileceğini düşündüğüm insanların yanlış bilgilerini düzeltme konusunda yardımcı olmaya çalışıyorum ” demiştir.

Sonuç

Araştırmanın ilk teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal medyada takip ettikleri grup/platform temasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihle ilgili takip ettiği en az bir platform olduğu ve listesindeki arkadaşlarından da bu tür paylaşımların geldiği belirlenmiştir. Bu tür platformları takip etmelerinin sebebinin güncel olması ve gerekli durumlarda konusu açıldığında ön bilgiye sahip olunması açısından olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Atalay’a (2014) göre sosyal medya kullanıcılarının en çok kullandıkları yollardan birisi gruplara üye olmaktır. Sosyal medyada üye olunan grup sayısı arttıkça sosyal medyaya ilişkin tutumların yükseldiğini ortaya koymaktadır. Çünkü üye olunan grup arttıkça bireyin aslında sosyal medyaya daha çok ilgilendiği düşünülebilir. Üye olunan grup sayısı arttıkça paylaşım ihtiyacının, sosyal yetkinliğin artması normal olarak değerlendirilmektedir. Çünkü birey bu gruplarda zaman geçirdikçe kendisini ifade etmek için ortam yaratmış olacak, yeterli duruma gelebilecektir.

Araştırmanın ikinci teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin paylaşımlarla ilgilenme kriterlerinde sosyal medyadaki paylaşımların daha çok içerik yönüyle ilgi çektiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri paylaşımların görsellik ve güncelliğine dikkat etmekle birlikte içerdiği bilgi ile daha fazla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin bulgular Yıldız’ın (2011) çalışması ile paralellik göstermektedir. Yıldız’a (2011) göre bugün bilginin çoğu kitle iletişim araçları ya da diğer bir deyişle medya araçlarından elde edilmektedir. Yanlış veya doğru, iyi ya da kötü birçok bilgi medya araçları tarafından aktarılmakta dolayısıyla her yaştaki insan da bu bilgilere doğrudan veya dolaylı bir biçimde ulaşmaktadır. Kurt ve Karaduman'ın (2010) iletişim fakültesi öğrencileriyle yaptıkları çalışma da benzer şekilde sosyal medyanın kullanım amaçlarının ilk sıralarında içerik paylaşımı olduğu tespit edilmiştir. Deniz (2012), araştırmasında kişilerin hoşlarına giden video/resim paylaşımlarını sosyal medyada yoğun olarak kullandıklarını belirtmiştir.

Araştırmanın üçüncü teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin paylaşımlara ilişkin değerlendirmesi konusunda dikkat çekici özellikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarihi paylaşımlar farklı tasarım ve görsellerle ilgi çekmekte ve merak uyandırmaktadır. Balaman ve Karataş (2012) lise öğrencileri üzerindeki araştırmalarında sosyal paylaşım sitelerinin kullanım amaçlarının gönderilere yorum yapma, yazılı, görsel, müzik bilgilerini paylaşma olduğunu tespit etmişler, en fazla paylaşımın sırasıyla resim, video ve müzik iletileri olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmanın dördüncü teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin paylaşımların doğruluğu ve güvenilirliğini belirleme ölçütlerinden kaynak gösterilmesinin paylaşımların doğruluğu ve güvenilirliğini belirlemede en fazla kullanılan ölçüt olduğu görülmüştür. Aynı zamanda önemli tarihlere atıfta bulunulmasının paylaşımın güvenilirliğini etkileyen bir diğer unsur olduğu belirtilmiştir. Bu temaya ilişkin bulgular Aydeniz'in (2012) çalışması ile örtüşmektedir. Aydeniz'e (2012:21) göre sunulan bilginin eksik, hatalı, değiştirilmiş vb. olup olmadığı ana kaynakla karşılaştırılmalıdır, bilgilerin herhangi bir kişinin düşünce ve görüşlerini mi, olgusal gerçekleri mi yansıttığı incelenmelidir. Timuçin'e (2000:29) göre zihnimize birden doğmuş olan doğruları ya da kulağımıza şuradan buradan çalınmış olan doğruları, bilinç koşullarımızda irdelenmemiş olan ya da kimin ya da neyin ürünü olduğu bilinmeyen doğruları bir çırpıda yasalaştırmak doğru değildir, böyle bir tutum tarihe yönelişi de başka alanlara yönelişi de tehlikeye düşürür.

Araştırmanın beşinci teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi paylaşımlardan tarihe bakış çerçevesinde etkilenme durumunda büyük oranda etkilenmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri takip ettikleri sayfalardaki tarihi paylaşımları güncel ve ilgi çekici bulmakta ve ilgilenmektedir. Ancak buradaki tarihi paylaşımların onların tarihe bakışını etkilemediği bilgisi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın altıncı teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin paylaşımlara ilişkin yorum alma durumu; sosyal bilgiler öğretmenlerinin aile ortamı, arkadaş çevresi ve sınıf ortamında tarihle ilgili paylaşımlara dair yorum aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Son zamanlarda görsel medyada sıkça gördüğümüz tarihi filmlerinde artmasıyla bu durum güncelliğini korumuş ve etki alanı genişleyerek gerek medyada gerekse farklı ortamlar da söz edilir olmuştur. Bu temaya ilişkin bulgular İnce'nin (2010) söylemleri ile örtüşmektedir. İnce'ye (2010:14) göre uzun zaman öncesi yaşanan olaylar, sosyal aktörlere dolaylı bilgi aracılığıyla ulaşmakta, olayı

yaşamamış bireyler, anma etkinlikleri, ritüeller gibi yazılı ve görsel kaynaklardan, geçmiş bilgisinin kendisine olmasa da kurgusal yeniden inşasına ulaşmaktadır. Bireyler olayları doğrudan anımsamamakta dolayısıyla, olaylar okuma, dinleme, anma etkinlikleri gibi insanların bir araya geldiği endirekt ortamlarda hatırlanmaktadır. Timuçin'e (2000: 28) göre işitilmiş hatta görülmüş olan şey değil, bilincine varılmış olan şey gerçek bilgidir.

Araştırmanın yedinci teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin paylaşımlara ilişkin yanlış olma durumunda düzeltme sorumluluğu alma durumuna ilişkin; sosyal bilgiler öğretmenleri paylaşımların ya da paylaşımlara dayanarak savunulan konuların yanlış veya eksik olma durumunda tarihi doğru öğrenme ve aktarma adına düzeltme konusunda genel olarak kendilerini sorumlu hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. İnalçık'a (2017:281) göre çocuklarımız kendi tarihini bilmez ise şahsiyetsiz, kişiliği olmayan bir fert konumuna düşer ancak bir Türk olarak 1000-2000 sene evelden beri kendi tarihini öğrenirse mensup olduğu toplumun, devletin gerçek, kişilikli bir üyesi olur. Dolayısıyla tarihin doğru kaynaklardan etkin biçimde öğrenilmesi büyük önem taşımaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak gelecek araştırmalara ilişkin şu önerilerde bulunulabilir:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanı sıra tarih öğretmenleriyle de sosyal medyadaki tarih paylaşımları,
- Öğretmen adaylarının yanı sıra ortaokul ve lise öğrencileriyle de sosyal medyadaki tarih paylaşımları,
- Sosyal medyadaki tarihle ilgili grup ve platformların yaptığı paylaşımları inceleyen araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Atalay, R. (2014). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki (Bahçelievler ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydeniz, H. (2012). *Bilinçli medya kullanımı*. İstanbul: Nakış.
- Bedir, A. (2016). *Sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bulut, M. (2013). *Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu*. Ankara: Gençlik Araştırmaları.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüksener, E. (2009). *Türkiye'de sosyal ağların yeri ve sosyal medyaya bakış. 14. Türkiye'de İnternet Konferansı, İstanbul. 01.07.2018 tarihinde http://inet-tr.org.tr/inetconf14/kitap/buyuksener_inet09.pdf adresinden alınmıştır.*
- Cresswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Çev. Edt. M. Bütün, S.B.Demir. Ankara: Siyasal.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İnsan davranışı*. İstanbul: Sosyal.
- Deniz, A. (2012). *Sosyal ağ kullanımı ve sosyal ağlarda benlik algısı: Muğla ili örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve sosyal medya*. İstanbul: Duplicate.
- İnalcık, H. (2017). *Halil İnalcık'ın merceğinden tarih bilinci*. İstanbul: ProfilKitap.
- İnce, G. B. (2010). Medya ve toplumsal hafıza. *Kültür ve İletişim*; Sayı: 9.
- Kahraman, M. (2013). *Sosyal medya 101 2.0*. İstanbul: MediaCat.
- Karaduman, M. ve Kurt, H. (2010). *İletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım düzeyleri*. XV. Türkiye'de İnternet Konferansında sunulan bildiri. İstanbul 01.07.2018 tarihinde <http://inet-tr.org.tr/inetconf15/inet-tr10-ozet.pdf> adresinden alınmıştır.

- Karataş, A. ve Balaman, F. (2012). Lise öğrencilerinin internet ortamında sosyal paylaşım sitelerini kullanım amaçları ve sosyal paylaşım unsurları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), s. 497-504.
- Kılıç, Ö. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma; desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel.
- Oğuzhan, Ö. (2015). *İletişimde sosyal medya sosyal medyada etkileşim*. İstanbul: Kalkedon.
- Şener, G. (2009). *Türkiye’de facebook kullanımı araştırması*. XIV. Türkiye’de İnternet Konferansında sunulan bildiri, İstanbul. 01.07.2018 tarihinde <http://inet-tr.org.tr/inetconf14/bildiri/4.pdf> adresinden alınmıştır.
- Timuçin, A. (2000). Tarih bilinci ve tarih felsefesi. *Felsefelogos Dergisi*, 9, s. 23-38.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, V. (2011) *Bir sosyal öğrenme aracı olarak medya ve ahlaki gelişim kuramları açısından medya okuryazarlığına eleştirel bir bakış* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.